

Waar de natuur de baas is

DE ABRUZZEN

De nationale parken van de Abruzzzen vormen een ruig en ongerept gebied, met een adembenemende natuur waarin je nog beren en wolven kunt tegenkomen. Uithijgen doe je bij de vriendelijke bevolking die je op lokale lekkernijen trakteert. Een rondreis door het wilde hart van Italië.

TEKST GIJS STENGER
FOTOGRAFIE APTR ABRUZZO & GIJS STENGER

Daar, daar!' roept Lorenzo. Met zijn olijke hoofd zit hij omgedraaid op de autostoel. Hij kan zijn enthousiasme moeilijk bedwingen als hij, ruim honderd kilometer ten oosten van Rome, de A25 afslaat, de snelweg die Rome verbindt met de Adriatische kust van de Abruzzzen. Hij wijst op het Piccolomini-kasteel van Celano. Gebouwd op een heuvel is het in de verte al duid- >

Het Nationaal Park Gran Sasso;
rechtsboven: de park ranger.

lijk te zien. Als een soort toegangspoort staat het fier op de heuvel. Het lijkt een onneembare vesting, waar je toch langs moet alvorens tot deze regio te mogen toetreden. Onze rondreis door de Abruzzzen is begonnen. Lorenzo, een stedeling die jaren geleden zijn hart verpandde aan de natuurparken van de Abruzzzen, neemt ons mee door deze regio.

We rijden door Celano in de richting van Rocca di Mezzo. De weggetjes worden smaller, de haarspeldbochten scherper. Totdat we Rocca di Mezzo binnenrijden, ooit decor voor de film *La Strada* (1954) van Federico Fellini. Je kunt het je goed voorstellen: de vrachtbrommer van Zampano sputterend door Rocca, op weg naar een goede plaats om zijn kunsten te vertonen. Met achterin Gelsomina, het trouwhartige meisje dat door haar moeder voor een paar duizend lire wordt verkocht aan deze wrede boeienkoning.

Wolvensporen

Rocca di Mezzo ligt middenin het Parco Naturale Regionale del Sirente Velino. In de winter is het de toegangspoort tot skigebieden als Campo Felice. De bergen van Sirente en Velino vormen ook een overgangsgebied voor wilde dieren, een soort brug die verschillende delen van de Apennijnen met elkaar verbindt. Beren, reeën, edelherten en wolven, ze lopen hier allemaal rond. Net als wij. Als we door een soort krater lopen, blijft de *park ranger* die onze wandeltocht begeleidt plotseling staan. Hij kijkt naar beneden, krabt wat aan zijn zwart-grijze stoppelbaard, zet zijn zonnebril op zijn groene muts en kijkt dan omhoog naar de grijze lucht. Zijn groene jas kraakt als hij een vergrootglas uit zijn zak haalt. 'Kijk hier', zegt hij zacht. 'Dit zijn sporen van wolven. Nu is het doodstil, een oase van rust. Maar 's nachts kan het hier spoken.' We lopen verder, door de grote kuilen in het landschap en langs steile rotswanden. Door karst, een

geologisch fenomeen waarbij regenwater zich vermengt met het kalksteen aan de oppervlakte, ontstaan hier veelvuldig grotten en grote putten in het landschap.

Laatste jungle

Na een stevige wandeling is het tijd voor de lunch. Daarvoor stoppen we bij Ristorante da Lisa. In de hoek van het etablissement, tegen de lambrisering, zit een oude man. Hij groet de lokale *carabiniere* die hier ook komt lunchen. Tussen de kitsch hangt een kleine ingelijste zwart-witfoto met twee vliegtuigen erop. 'Hierin heb ik gevlogen', roept de man uit. De *carabiniere* en de

De bergen vormen een overgangsgebied voor wilde dieren. Beren, reeën, edelherten en wolven, ze lopen hier allemaal rond

rest van de lokale gasten lachen luid. 'Il matto', de zot, zegt Lisa die ons in haar witte pak voorgaat naar een tafel. Zij serveert pittige salami die is gemaakt met de beroemde en beruchte rode pepertjes, prosciutto, twee jaar gerijpte pecorino en versgemaakt brood. Ook saffraanrisotto en gegrild lamsvlees staan op het menu. Terwijl we genieten van alle heerlijke gerechten praten we wat over de Abruzzzen. Relatief weinig toeristen nemen de moeite deze regio te bezoeken. Toch ligt hij op slechts honderd kilometer van Rome. Te bergachtig, te ruig? In elk geval ongerept, en dat is ideaal voor de ontwikkeling van flora en fauna. Het Nationaal Park van Abruzzo, 45 kilometer zuidwaarts, is zelfs zo uniek dat het door het Wereld Natuur Fonds een van de laatste jungles van Europa wordt genoemd. Genoeg reden >

Wolf en waterval in de Abruzzzen. Rechts boven: lunch en de herders met hun kudde in de Gran Sasso. Onder: open vlakke in het Abruzzese landschap..

Linkerpagina boven: lokale lekkernijen; onder: de waterval van Morricana. Deze pagina: de Marsicaanse bruine beer en ruige vlakke in de Gran Sasso.

voor een fikse wandeling de volgende dag. Op naar Pescasseroli, middenin het Nationale Park.

Marsicaanse bruine beer

Het is nog vroeg. De frisse lucht prikkelt mijn neus. Naast het dorpsplein van Pescasseroli parkeert Paulo zijn grote Landrover Defender. Hij groet de drie oude mannetjes die al voor dag en dauw bij de plaatselijke espressobar hun cappuccino drinken. 'Klaar voor het avontuur?' vraagt hij als hij ons tegemoet loopt. Paulo is geboren en getogen in Pescasseroli en is vandaag onze gids.

Even buiten het dorp begint de wandeltocht. Kronkelend gaat het pad steeds steiler tussen de bomen door. Plotseling lijkt het lichter te worden. De zon komt door, maar ook een fris briesje. Als we de boomgrens zijn gepasseerd wijst Paulo naar een bergtop in de verte. 'Daar gaan we heen', zegt hij. Na ruim anderhalf uur klimmen bereiken we de smalle richel die de bergtoppen verbindt. Het uitzicht is hier adembenemend, en alleen de wind is te horen, die fluitend langs de bergtoppen giert. Boven hangt een roofvogel fier in de lucht, alsof hij bidt om een prooi. Het lijkt alsof de horizon oneindig ver weg is. Rotsen steken ruig in de lucht, waar wolken in fracties van seconden van gedaante wisselen, veranderend in de meest fantastische figuren. Ver beneden ons liggen steile groene bergwanden die uitlopen tot diep in het bos. In de verte zien we bovenop de steile rand van de bergtoppen een berghut. Rifugio di Lorio, op 1830 meter boven de zeespiegel. Daar wacht ons een heuse Abruzzese berglunch. We roosteren brood op het kachelkje dat we met onderweg gesprokeld hout hebben aangestoken, drinken eenvoudige rode wijn uit de streek en stoppen ons vol met salami, pecorino en bruschetta met verse pomodori.

In de lente is dit de perfecte plek om de Marsicaanse bruine beren te spotten. Vol-

gens schattingen leven er in de Abruzzzen nog een stuk of veertig. Om deze diersoort goed te kunnen zien kun je hier op beer-safari, een meerdaagse trektocht door de bergen. Begeleid door een lokale Italiaanse gids is dit een garantie voor avontuur en mooie verhalen. Zo vertelt Paulo hoe hij laatst de rifugio verliet en oog in oog stond met een beer, midden in de nacht!

Het uitzicht is hier adembenemend, en alleen de wind is te horen die langs de bergtoppen giert. Boven hangt een roofvogel fier in de lucht

Na deze mooie wandeling rusten we uit op het sfeervolle plein van Pescasseroli. Maar niet te lang; we moeten verder, richting Gran Sasso.

Duizenden sterren

Over een smal, steil bergwegje rijden we door de mist. Pas na geruime tijd stijgen lijken we het wolkendek onder ons te laten. Ineens is de lucht helder en blinken er duizenden sterren aan de hemel. Er doemt een sfeervol verlicht middeleeuws dorpje op, dat vlak onder de ruïnes van Fort Rocca Calascio, op 1500 meter hoogte veilig tegen de berg is aangebouwd. Deze verlaten nederzetting is een aantal jaar geleden nieuw leven ingeblazen door de familie Salvati, die een gedeelte renoveerde en Rifugio della Rocca noemde. De kleine huisjes doen nu dienst als hotelkamers en er is een restaurant. De authentieke stijl is echter intact gebleven. Rifugio della Rocca ligt op veel wandelroutes door de Gran Sasso. Regelmatig overnachten hier wandelaars. Die worden in het restaurant in de watten gelegd door de familie Salvati. >

TIPS & ADRESSEN

IN EN ROND OM REGIONAAL PARK SIRENTE VELINO

• **Hotel Altopiano delle Roche**
Eenvoudig, maar prima verzorgd, met restaurant, lounge en bar. Zowel 's zomers als 's winters geopend. 67048 Rocca di Mezzo, L'Aquila. Tel. +39 0862 917065, www.hotelaltopiano.it

• **Ristorante Da Lisa**
Cucina tipica Abruzzese. Via Nazionale 18, Castel di Leri, L'Aquila. Tel. +39 0864 797192.

Informatie over de omgeving en de natuur
www.parcosirentevalino.it

IN EN ROND HET NATIONAAL PARK VAN ABRUZZO

• **Hotel Mon Repos**
Prachtig en sfeervol hotel in een klein kasteel aan de rand van Pescasseroli in het Abruzzo Nationaal Park. Viale Colli dell'Oro 1, Pescasseroli, L'Aquila. www.villamonrepos.it.

• **Ostaria A Cavu't**
Authentieke sfeer. Veel traditionele pastagerechten uit de streek en een uitgebreide wijnkaart. Piazza Vittorio Veneto 17, Pescasseroli, L'Aquila. Tel. +39 0863 91816.

• **Berensafari**
Berensafari en andere trektochten en tours: www.ecotur.org.

Informatie over de omgeving en de natuur
www.parks.it/parco.nazionale.abruzzo

IN EN ROND HET GRAN SASSO NATIONAAL PARK

• **Hotel Rifugio della Rocca**
Prachtige locatie in de bergen, pal onder de ruïnes van het fort van Rocca Calascio. Kamers zijn eenvoudig, maar goed verzorgd. Gerund door een familie, wat zorgt voor een extra warme sfeer. Mooie tussenstop bij een meerdaagse wandeling, maar ook met de auto goed te bereiken. Een bezoek aan de ruïnes en het

kerkje op slechts tien minuten lopen is een absolute must. Loc. Rocca Calascio 67020 Calascio, L'Aquila. Tel. +39 338 8059430 www.rifugiodelarocca.it.

• **Hotel Sextantio**
Bijzonder hotel met sfeervol en goed restaurant in gerenoveerde middeleeuwse huizen, middenin het karakteristieke dorpje Santo Stefano di Sassanio. Via Principe Umberto 67020 Santo Stefano di Sassanio, L'Aquila. Tel. +39 0862 899112 www.sextantio.it

• **Informatie over de omgeving en de natuur**
www.parks.it/parco.nazionale.gran.sasso

• **Authentic Abruzzo**
is een reisorganisatie gespecialiseerd in de Abruzzzen. Tel. 070 3872242, www.authenticabruzzo.nl.

Voor meer informatie
Abruzzo Turismo
tel. +39 085 429001,
www.abruzzoturismo.it,

Rechtsonder:
Eremo di Santo Spirito
in Roccamorice.

De ruïne van Fort Rocca Calascio, vermoedelijk gebouwd in de rode eeuw, ligt iets verderop. Soldaten die hier destijds waren gelegerd konden vanhier de wijde omtrek overzien.

De volgende morgen staan we vroeg op om dit met eigen ogen te kunnen aanschouwen. Een klein wandelingetje naar boven, en daar is het uitzicht fantastisch. De

Hagelwitte koeien en zwarte paarden grazen op de vlakkere stukken en lessen hun dorst in de meertjes die hier en daar opduiken

bergen van het Gran Sasso-massief en valleien met uitgestrekte vlaktes omringen de ruïne. In het zuiden ligt de vlakte van Navelli, bekend om de saffraanproductie. Aan de andere kant het prachtige dorpje Castel del Monte. Iets verderop op de berg staat het achthoekige kerkje Santa Maria della Pietà, gebouwd in de 16de eeuw. Vanhier zijn prachtige wandelingen mogelijk. Zo voert een wandelpad langs de westkant van de berg en komt uit in Santo Stefano di Sessanio, waarbij het een mooi stuk van het Gran Sasso-gebied doorkruist.

Je loopt hier langs uitgestrekte vlaktes omringd door rotsachtige hoge bergtoppen. Hagelwitte koeien en zwarte paarden grazen op de wat vlakkere stukken en lessen hun dorst in de meertjes die er hier en daar opduiken. Herders lopen er rond met hun grote kuddes schapen. Witte Abruzzese berghonden beschermen ze tegen de wolven, felle herdershonden drijven ze bijeen. De Corne Grande (2912 meter), de hoogste top van de Apennijnen, waakt over iedereen, want de natuur is hier alles en iedereen de baas. ♦

